

Л. В. МАКАРЧУК

Людмила Вікторівна Макарчук, здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

**КРИТЕРІЇ ІСТОТНОСТІ ПОРУШЕННЯ ДОГОВОРУ
ЯК ПІДСТАВИ ЙОГО РОЗІРВАННЯ**

Актуальність обраної для дослідження проблеми зумовлена необхідністю розроблення і впровадження в практику застосування критеріїв істотності порушення договору як підстави його розірвання. Вітчизняним законодавцем у ст. 651 ЦК України було запозичене із Віденської конвенції про договори міжнародної купівлі-продажу товарів поняття істотності порушення, у той же час критеріїв оцінки визначення істотності встановлено не було. Ускладнена проблема ще і тим, що по ряду договорів ЦК України істотність порушення визначається не у зв'язку з понесеними потерпілим майновими втратами, а указуючи на які-небудь інші чинники, що свідчать про порушення договору (ч. 2 ст. 678, ч. 1 ст. 872 ЦК України).

Сучасні дослідження, проведені А. М. Блащук, С. О. Бородовський, О. П. Дрішлюк, О. М. Кравець, Н. М. Процьків, звертають увагу на необхідність вдосконалення поняття та критеріїв істотності порушення договору, проте аналізу самих критеріїв не передбачають. Отже, метою статті є визначення критеріїв істотності порушення договору як підстави його розірвання.

Категорія істотного порушення договору сформульована у ЦК України у загальному вигляді без деталізації – істотним визнається порушення договору однією стороною, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору. Відповідно до ч. 2 ст. 651 ЦК України істотне порушення є підставою для звернення до суду з вимогою про розірвання договору, отже питання про істотність порушення віднесено на розсуд суду.

На відміну від українського законодавства загальною тенденцією західноєвропейського договірного права є встановлення додаткових обставин, що повинні бути враховані при кваліфікації порушення договору як істотного.

Так, спроба розкрити критерії істотності порушення зроблена в Принципах Європейського контрактного права (ст. 8:103). При визначенні істотності порушень враховуються: принципове значення чіткого слідування договору, що витікає з тексту контракту; питання про те, чи позбавляє порушення істотним чином кредитора того, на що він розраховував, крім випадків, коли боржник не передбачав і не міг розумно передбачати такий результат; або питання про те, чи має порушення умисний характер і чи дає воно кредиторovi підстави не вірити в подальше виконання боржником договору¹.

Відповідно до Принципів УНІДРУА (ст. 7.3.1) при визначенні істотності враховується: по-перше, чи істотне порушення позбавляє кредитора того, на що він розраховував при укладенні договору, крім випадків, коли боржник не передбачав і не міг розумно передбачати такий результат; по-друге, чи має дотримання договору в даному випадку принциповий характер; по-третє, чи є порушення умисним або вчинено по грубій недбалості; по-четверте, чи дає порушення кредиторovi підстави не вірити в подальше виконання; по-п'яте, чи понесе боржник у разі розірвання невідповідні втрати².

Розглянемо вказані чинники стосовно вітчизняного законодавства.

Аналіз визначення істотного порушення, що закріплене у ч. 2 ст. 651 ЦК України показує, що законодавець як підставу для розірвання договору передбачає не тільки факт порушення умов договору другою стороною, а й обов'язково наявність шкоди, завданої цим порушенням другою стороною. Звідси на практиці суди якщо з'ясовують, що порушенням стороною умов договорів не було завдано шкоди іншим учасникам цих договорів, то вони відмовляють у розірванні договору³.

Дійсно порушення договірного зобов'язання повинно тягнути заподіяння шкоди. Проте слід враховувати, що шкода може бути вже заподіяна, або можуть складатися умови для можливого заподіяння шкоди іншій стороні. Тому ми не згодні з тими авторами, які вважають, що для встановлення істотності порушення обов'язково повинен бути наявним факт шкоди⁴, а вирішальне значення має саме її розмір. Зокрема розмір шкоди для встановлення істотності порушення пропонується визначати ставкою неоподатковуваних мінімумів доходів громадян⁵.

Сам по собі значний розмір шкоди ще не дає права визнати дане порушення істотним. Для того щоб компенсувати таку шкоду, буває достатнім застосування мір майнової відповідальності, які покладаються на порушника. Визначаючи те чи інше порушення істотним, а отже таким, що дає право вимагати розірвання договору, суд повинен з'ясувати «чи є дійсно істотною різниця між тим, на що вправі була розраховувати сторона при укладенні договору, і тим, що в дійсності змогла отримати»⁶. Тому важливо встановити, беручи до уваги правила тлумачення договору, які конкретно цілі ставила перед собою сторона у момент укладення договору і наскільки дії або бездіяльність боржника розходяться з цими цілями⁷.

Звідси правильнішою представляється позиція тих авторів, які вважають, що серйозність порушення повинна визначатися не шкодою, а її співвідношенням з тим, чого могла очікувати від виконання сторона⁸. Сторона повинна довести не факт шкоди, а те, що при продовженні дії договору їй може бути заподіяна шкода⁹.

Зміст істотності порушення договору повинен бути поставлений у залежність від терміну «позбавлення в значній мірі». У кожному конкретному випадку суд повинен встановити мету договору і те, що в дійсності сторона отримала. Тобто, визначальним для визначення істотності заподіяної шкоди є мета, з якою сторона уклала цей договір¹⁰.

Далі слід визначитися з розміром шкоди, заподіяння якої приводить до того, що кредитор позбавляється значної частини свого інтересу у виконанні договору. У літературі по-різному оцінюється і дана категорія. Одні автори стверджують, що термін «шкода» повинен тлумачитися обмежувально. Інші вважають, що шкода може бути виражена як у вигляді реальних збитків та (або) упущеної вигоди, так і моральної (немайнової) шкоди¹¹.

Очевидно, що поняття шкоди слід розглядати розширювально, оскільки тут йде мова не тільки про реальний збиток як вид збитків (втрати, яких особа зазнала у зв'язку зі знищенням або пошкодженням речі, а також витрати, які персона зробила або мусить зробити для відновлення свого порушеного права). Під шкодою стосовно ч. 2 ст. 651 ЦК України слід розуміти комплекс негативних наслідків, які виникають у зв'язку з порушенням. Абсурдно обмежувати поняття шкоди винятково значенням реального збитку в сенсі, який надає даному терміну п. 1 ч. 2 ст. 22 ЦК України.

Насправді збитки самі по собі можуть бути взагалі відсутніми або незначними, а при цьому кредитор в значній мірі позбавляється того, на що він розраховував при укладенні договору. Так, по одному спору суд встановив, що, порушуючи пункти договору, відповідач не виконав переклад і легалізацію трудової книжки та диплому, а також не передав їх, що привело до порушення прав позивача, оскільки без даних документів він не може працевлаштуватися¹².

Як ми бачимо, серйозність порушення може бути пов'язана не тільки з майновими втратами, але також включати обмеження немайнових інтересів кредитора. Тому термін шкода, використовуваний ст. 651 ЦК України, слід розуміти в широкому загальноживаному сенсі. При оцінці істотності порушення до уваги повинен братися комплекс негативних наслідків допущеного порушення, а не тільки майнові втрати у вигляді реального збитку або упущеної вигоди.

Іноземні коментарі Принципів УНІДРУА підтверджують доцільність використання і такого критерію, як характер договірної зобов'язання, чітке виконання якого може мати принциповий характер. Так, Chengwei Liu в своїй роботі, присвяченій засобам захисту при невиконанні договірних зобов'язань, указує, що «позбавлення в значній мірі полягає у відсутності і втраті права сторони мати в розпорядженні або мати можливість володіти тим благом, яке належить їй за договором. При цьому очікування сторони, що потерпіла, повинні бути очевидні з договору»¹³. Інший автор посилається на точку зору Van der Velden, який пропонує використовувати трактування «позбавлення», надане в Зведенні римських законів, а саме «позбавлення не обов'язково повинне бути дійсним і не обов'язково повинно спричинити реальний збиток, але означає позбавлення в праві, що є відмінним від фактичного позбавлення і визначається через відмову від виконання того, що сторона повинна отримати за договором, або здійснення того, що сторона не мала права робити за договором»¹⁴.

Українська судова практика застосування норм цивільного законодавства показує, що як істотні порушення договорів, що тягнуть їх розірвання, визнаються наступні обставини: неперерахування покупцем продавцеві встановленої договором суми¹⁵; невиконання позичальником зобов'язань щодо оплати кредиту¹⁶; невиконання покупцем зобов'язань щодо оплати нерухомості¹⁷; невиконання зобов'язань щодо постачання продукції та виконання робіт¹⁸; невиконання зобов'язань щодо передачі автомобілю¹⁹ тощо.

Представляється, що самі по собі названі чинники ще не свідчать про істотність порушення і можуть розглядатися як такі лише в тому випадку, якщо привели до позбавлення кредитора того, на що він розраховував при укладенні договору.

Слушно вважає А. Р. Карапетов, відзначаючи, що, по-перше, з формальної точки зору кредитор при укладенні договору розраховує на точне виконання боржником його умов, тому при оцінці істотності порушення слід враховувати значність самого порушення, тобто наскільки значно реальність розходиться із запланованим договором сценарієм. По-друге, в цілому кредитор, укладаючи договір, має на увазі реалізацію цілком конкретної економічної операції і досягнення певних економічних або інших цілей. Тому при оцінці істотності порушення необхідно враховувати і втрату економічного або іншого інтересу кредитора в правочину, тобто того, ради чого кредитор цей правочин укладав²⁰.

Звідси найбільш правильною, на наш погляд, є позиція судів, які виходять з того, що при віднесенні будь-якого порушення до розряду істотних слід враховувати характер наслідків порушення договору²¹.

Так, по одному спору суд встановив, що неналежне виконання відповідачем зобов'язань по договору (будівництво трикімнатних квартир) є істотним порушенням умов договору, оскільки позивачем понесені витрати по сплаті відповідачу вартості квартир в сумі 900152 грн., а також відповідач розраховував отримати квартири в 2010 році, однак на даний час позбавлений цього²².

По іншій справі суд встановив, що невиконання відповідачем своїх зобов'язань здійснити ремонтно-будівельні роботи у визначений строк є істотним порушенням договору, оскільки позивач позбавлений можливості отримати у прийнятний для нього строк виконання зобов'язань за договором, що призведе до спричинення позивачу значних матеріальних збитків²³.

Таким чином, по суті, при оцінці істотності порушення необхідно приймати до уваги два взаємозв'язаних чинники. По-перше, необхідно виділити чинник значності самого порушення, який указує, наскільки серйозно були порушені договірні зобов'язання. По-друге, слід приймати до уваги чинник значності негативних наслідків даного порушення для кредитора (наявність шкоди, неможливість досягнути певного результату, втрата інтересу у виконанні договору тощо). Тільки з урахуванням обох чинників можливо говорити про істотність порушення і допустимість розірвання договору.

Суд повинен оцінювати істотність порушення, порівнюючи обидва чинники і знаходячи справедливий баланс. При цьому, якщо хоча б один з двох цих чинників яскраво виражений позитивним чином – заподіяні значні наслідки або саме порушення мало значний характер, то розірвання юридично виправдане, навіть якщо другий чинник виражений недостатньо.

Якщо порушення не заподіяло значних втрат кредиторів, і він не зміг довести інших його негативних наслідків, але за своєю тривалістю воно було значним, то, не дивлячись на відсутність значної шкоди, суд повинен санкціонувати розірвання. З іншого боку, якщо порушення саме по собі дуже незначне, але заподіює значну шкоду, суд також повинен санкціонувати розірвання, оскільки інакше положення постраждалої сторони може бути посилене. У останньому випадку кредитор, що серйозно постраждав від порушення, потребує захисту більшою мірою, чим боржник, що допустив незначне порушення.

Один із критеріїв, запропонованих Принципами УНІДРУА (чи є порушення договору умисним або це наслідок грубої недбалості), указує на необхідність визначити форму провини сторони, що порушила договір. Тобто для істотного порушення договору може мати певне значення його умисне невиконання.

Відповідно до зазначеного критерію, «навіть якщо невиконання саме по собі є неістотним і його наслідки не позбавляють сторону в значній мірі того, на що вона мала право розраховувати, таке невиконання може бути визнане істотним при встановленні наміру. Це дає постраждалій стороні підстави вважати, що вона не може розраховувати на виконання зобов'язань стороною в майбутньому»²⁴.

Виходячи з тлумачення ч. 2 ст. 651 ЦК України можна зробити висновок, що в українському законодавстві провиня порушника у вчинення правопорушення не впливає на виникнення підстави для припинення таким чином договірних зобов'язань.

Закріплений в законодавстві підхід до розірвання договору незалежно від провини порушника підтримується і в літературі. Вважається, що якщо мета договору в результаті таких неправомірних дій відпала, то продовження зобов'язальних відносин між сторонами договору втрачає сенс. Факт наявності або відсутності провини не може впливати на доцільність збереження договору. Кредитор має право розривати договір, навіть якщо боржник не винен в порушенні, в цілях уникнення подальших збитків²⁵.

Проте слід враховувати, що намір порушити договір може враховуватися у тому випадку, коли умисна або недбала поведінка сторони створює невпевненість в майбутньому виконанні договору стороною. Таким чином, даний критерій грає роль факультативного і повинен враховуватися тільки в певних випадках.

При оцінці істотності порушення ст. 7.3.1 Принципів УНІДРУА пропонується приймати до уваги у тому числі, чи дає порушення кредиторів підстави вважати, що він не може покладатися на майбутнє виконання з боку боржника. Наявність такого чинника надає незамінну допомогу кредиторів, який втрачає довіру до боржника, який не виконує або неналежним чином виконує окрему частину запланованого виконання у триваючих договірних відносинах, і стає зацікавленим у розірванні всього договору, включаючи всі заплановані на майбутнє частини виконання.

Як один із чинників, який може братися до уваги при оцінці істотності порушення в ст. 7.3.1 Принципів УНІДРУА, передбачено й інтерес боржника в збереженні договору. Проте слід зазначити, що даний чинник повинен застосовуватися тільки тоді, коли розірвання здійснюється в суді. Застосування цього підходу при позасудовому розірванні може привести до його значного ускладнення, оскільки кредитор у момент відмови від договору може не знати про яку-небудь особливу зацікавленість боржника в збереженні договору. Кредитор при розірванні, як правило, у змозі врахувати лише значність самого порушення і його негативні наслідки для своїх інтересів.

Справедливість вимагає від суду враховувати при оцінці істотності порушення також і саму поведінку боржника, що порушив договір. Суд повинен брати до уваги, яким чином боржник порушив договір. Безпосередньо в ст. 651 ЦК України мова не йде про можливість враховувати подібного роду чинники, проте юридична підстава для такого рішення закріплена в ч. 3 ст. 13 ЦК України.

Одним з недоліків правового регулювання засобів захисту прав кредитора є прогалина, що існує в вітчизняному законодавстві відносно ситуації, коли порушення боржником договору викликане переважно діями або недобросовісною бездіяльністю кредитора. Згідно ЦК України єдина близька за своїм значенням норма закладена в ст. 616 ЦК України, відповідно до якої суд має право зменшити розмір збитків та неустойки, які стягуються з боржника, якщо порушення зобов'язання сталося з вини кредитора. Проте ця норма не може повною мірою застосовуватися до ситуації, коли кредитор розриває договір у відповідь на порушення. Стаття 616 ЦК України говорить тільки про зміну розміру відповідальності (збитки, неустойка), але замовчує про вплив провини кредитора на можливість застосування інших засобів захисту і, зокрема, права на розірвання договору.

У зв'язку з цим слід визнати доцільним існування норми ст. 7.1.2 Принципів УНІДРУА, згідно якої кредитор не має права застосувати будь-які засоби захисту, передбачені на випадок порушення боржником договору, в тій мірі, в якій таке порушення було викликане діями або упущенням кредитора. Така норма, по-перше, повною мірою враховує той факт, що ступінь провини кредитора в порушенні може бути різним.

У певних ситуаціях порушення відбувається, у тому числі і з вини кредитора, тоді як в інших – переважно по його провині, а в третіх – виключно по його провині. Суд, що оцінює застосування кредитором того або іншого засобу захисту, повинен оцінювати їх адекватність з урахуванням ступеня винності кредитора в порушенні. По-друге, дана норма дозволяє обмежувати права кредитора на застосування будь-яких засобів захисту, а не тільки мір відповідальності.

Таке правило було б корисним застосувати і в українському законодавстві, і, в першу чергу, стосовно розірвання договору, оскільки наразі, виходячи з букви закону, кредитор може розірвати договір, навіть якщо виключно він винен в його порушенні.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що звичайно ж неможливо сформулювати однозначні, абсолютно дійсні критерії тлумачення такого оцінного поняття як «істотність порушення». Але, в той же час, уточнення його змісту не тільки можливо, але й необхідно. Тому наведені розробки в області європейського договірного права повинні бути враховані в українському законодавстві. Однак суд не повинен обмежуватися посиланням на ознаки оцінного поняття «істотність порушення», а зобов'язаний указувати ті обставини, які ним враховувалися при визначенні поняття стосовно конкретної ситуації.

Зокрема, при визначенні істотності порушення договору судам до уваги слід приймати такі обставини, як: 1) значність самого порушення як факту; 2) значність негативних наслідків порушення.

Як факультативні чинники істотності порушення судом повинні бути досліджені такі обставини, як: втрата довіри до боржника; обґрунтований інтерес боржника в збереженні договору або його відсутність; несумлінність боржника; провина кредитора і його сумлінність тощо.

¹ Принципы Европейского контрактного права – дополненная и пересмотренная версия 1998 г. // Журнал международного частного права. – 1999. – № 1 (23). – С. 40–70.

² Принципы международных коммерческих договоров. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unidroit.org/russian/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>

³ Ухвала колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 22 грудня 2010 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 2 (126). – С. 5–6.

⁴ Каменецкая М. С. Существенное нарушение договора контрагентом как основание его расторжения / М. С. Каменецкая // Законодательство. – 2004. – № 10. – С. 16.

⁵ Кравець О. М. До питання про поняття «розірвання цивільно-правового договору» / О. М. Кравець // Право і безпека. – 2010. – № 2. – С. 169.

⁶ Брагинский М. И. Договорное право: Общие положения / Брагинский М. И., Витрянский В. В. – М.: Статут, 1997. – С. 351.

⁷ Соменков С. А. Расторжение договора в гражданском обороте: теория и практика / С. А. Соменков. – М.: МЗ-Пресс, 2002. – С. 72.

⁸ Процьків Н. М. Правове регулювання розірвання цивільно-правових договорів за цивільним законодавством України: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Н. М. Процьків. – К., 2003. – С. 58; Мілаш В. С. Господарське право: Курс лекцій: У 2 ч. – Ч. 1. – Х.: Право, 2008. – 496 с.

⁹ Кабалкин А. Изменение и расторжение договора / А. Кабалкин // Российская юстиция. – 1996. – № 10. – С. 22.

¹⁰ Бородавський С. О. Укладення, зміна та розірвання договору у цивільному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / С. О. Бородавський. – Х., 2005. – С. 161.

¹¹ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина, 2004. – 928 с.; Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар за заг. ред. Є. О. Харитонової, О. І. Харитонової, Н. Ю. Голубевої. – К.: Правова єдність, 2007. – 1140 с.; Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – Т. 2. [За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1088 с.

¹² Рішення Голоосіївського районного суду м. Києва від 08 червня 2011 р. № 17121913. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/17121913>

¹³ Войник Э. Д. Существенное нарушение договора в гражданском законодательстве России / Э. Д. Войник // Арбитражные споры. – 2006. – № 2. – С. 101–108.

¹⁴ Там само. – С. 101–108.

¹⁵ Рішення Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 02 грудня 2011 р. № 19813277. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/19813277>

¹⁶ Рішення Гагарінського районного суду м. Севастополя від 20 лютого 2012 р. № 24050649. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24050649>

¹⁷ Рішення Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області від 15 липня 2011 р. № 17231008. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/17231008>

¹⁸ Рішення Нахімовського районного суду м. Севастополя від 21 березня 2012 р. № 24115142. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24115142>

¹⁹ Рішення Широківського районного суду Дніпропетровської області від 30 березня 2012 р. № 22253356. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/22253356>

²⁰ Карапетов А. Г. Расторжение нарушенного договора в российском и зарубежном праве / А. Г. Карапетов. – М.: Статут, 2007. – С. 332.

²¹ Ухвала колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 22 грудня 2010 р. // Вісник Верховного Суду України. – 2011. – № 2 (126). – С. 5–6.

²² Рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 31 березня 2011 р. № 14823848. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/14823848>

²³ Рішення Тернопільського міськрайонного суду Тернопільської області від 28 жовтня 2011 р. № 19444970. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/19444970>

²⁴ Принципы международных коммерческих договоров. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unidroit.org/russian/principles/contracts/principles2004/blackletter2004.pdf>

²⁵ Каранетов А. Г. Вказана праця. – С. 362.

Резюме

Макарчук Л. В. Критерії істотності порушення договору як підстави його розірвання.

У статті досліджується істотне порушення договору як підстава його розірвання у судовому порядку. Визначено відсутність у вітчизняному законодавстві критеріїв оцінки істотності порушення. Аналізуються критерії істотності порушення договорів, визначені зарубіжним законодавством, що можуть бути застосовані у вітчизняній правозастосовчій практиці. Запропоновано критерії, що повинні бути враховані судом при кваліфікації порушення договору як істотного: значущість порушення як факту; значущість негативних наслідків даного порушення для кредитора.

Ключові слова: істотне порушення договору, розірвання договору, наслідки порушення договору, заподіяння шкоди, Принципи Європейського контрактного права, Принципи УНІДРУА.

Резюме

Макарчук Л. В. Критерии существенности нарушения договора как основания его расторжения.

В статье исследуется существенное нарушение договора как основание его расторжения в судебном порядке. Установлено отсутствие в украинском законодательстве критериев оценки существенности нарушения. Анализируются критерии существенности нарушения договоров, установленные зарубежным законодательством, которые могут быть применены в украинской правоприменительной практике. Предложены критерии, которые должны быть учтены судом при квалификации нарушения договора как существенного: значительность нарушения как факта; значительность негативных последствий данного нарушения для кредитора.

Ключевые слова: существенное нарушение договора, расторжения договора, последствия нарушения договора, причинения вреда, Принципы Европейского договорного права, Принципы УНИДРУА.

Summary

Makarchuk L. Criteria of significance breach of contract as grounds for its termination.

The article deals with a fundamental breach as a ground for terminating it in court. The absence in the Ukrainian legislation assessment criteria materiality violations. Analyzes the criteria of significance violation of the agreements established by international law, which can be applied in Ukrainian law-enforcement practice. Proposed criteria which must be taken into account by the court when the qualification of breach of the agreement as significant: the significance of the violation as a fact; the significance of the negative consequences of the violation for the lender.

Key words: substantial breach of contract, avoiding contract, the consequences of breach of contract, damnifications, Principles of the European contractual law, UNIDROIT Principles.

Отримано 3.06.2013

УДК 347.66(4)

Н. М. ПАВЛЮК

Наталія Михайлівна Павлюк, здобувач Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ПРАВОВИЙ СТАТУС ОБОВ'ЯЗКОВИХ СПАДКОЄМЦІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ СПАДКОВИХ ПРАВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Вивчення категорії «правовий статус обов'язкових спадкоємців, як суб'єктів спадкових прав в європейських країнах» має важливе як теоретичне, так і практичне значення: перше, полягає у вдосконаленні відповідних теоретичних положень; друге – у запозиченні більш досконалих норм в українське законодавство.

Зазначена проблематика є актуальна з огляду на те, що у законодавстві різних країн закріплене не однакове коло осіб, які визнаються законними спадкоємцями і з-поміж котрих визначаються й спадкоємці, що мають право на обов'язкову частку спадку.

Підґрунтям для дослідження інституту обов'язкових спадкоємців у європейських країнах стали праці таких вчених, як: С. Ю. Пятин, Л. Л. Еннексерус, О. В. Гренкова, М. С. Абраменков та законодавство країн, що досліджуються.

Метою написання статті є дослідження та аналіз правового статусу обов'язкових спадкоємців у європейських країнах.

© Н. М. Павлюк, 2013